

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 586/2021-36

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ladislava Duditša a zo sudcov Libora Duľu a Miroslava Duriša (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED], zastúpeného Mgr. Mariánom Semanom, advokátom, Zelená 2, Bratislava, proti uzneseniu Krajského súdu v Košiciach č. k. 4 To 39/2021 zo 4. augusta 2021 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Krajského súdu v Košiciach č. k. 4 To 39/2021 zo 4. augusta 2021 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, základné právo na verejné prerokovanie jeho veci v jeho prítomnosti podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd, jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jeho právo na spravodlivý proces podľa čl. 47 Charty základných práv Európskej únie.
2. Uznesenie Krajského súdu v Košiciach č. k. 4 To 39/2021 zo 4. augusta 2021 **zrušuje a vec vracia** Krajskému súdu v Košiciach na ďalšie konanie.
3. Krajský súd v Košiciach **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **384,08 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ označený v záhlaví tohto rozhodnutia sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 4. októbra 2021 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 10 ods. 2, čl. 36 ods. 1 a čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), ako aj práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) č. k. 7 Tk 1/2021 z 30. marca 2021 (ďalej len „napadnutý rozsudok“) a porušenia základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 ústavy, základných práv podľa čl. 10 ods. 2, čl. 36 ods. 1 a čl. 38 ods. 2 listiny, ako aj práv podľa čl. 6 ods. 1, čl. 8 ods. 1 a čl. 13 dohovoru a práva podľa čl. 47 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“) uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 4 To 39/2021 zo 4. augusta 2021 (ďalej len „napadnuté uznesenie“). Sťažovateľ sa domáha zrušenia napadnutého uznesenia a napadnutého rozsudku a vrátenia veci okresnému súdu na ďalšie konanie. Požaduje priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v celkovej sume 12 000 eur, pričom žiada, aby okresný súd bol zaviazaný zaplatiť sumu 8 000 eur a krajský súd sumu 4 000 eur, ako aj náhradu trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ si podaním z 27. novembra 2020 prostredníctvom splnomocnenkyne uplatnil v špecifikovanej trestnej veci aktuálne už odsúdeného [REDAKOVANÉ] (ďalej len „obžalovaný“) stíhaného za obzvlášť závažný zločin vraždy podľa § 145 ods. 1, ods. 2 písm. c) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) postupom podľa § 46 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) nárok na náhradu škody spôsobenej trestným činom v tzv. adhéznom konaní.

3. Obžalovaný bol právoplatne odsúdený za to, že úmyselne usmrtil svoju matku [REDAKOVANÉ] (ďalej len „matka“) spôsobom uvedeným v skutkovej vete napadnutého rozsudku, čím teda okrem iného úmyselne usmrtil a spáchal tento čin na chránenej osobe – na blízkej osobe a na osobe vyššieho veku, tým spáchal obzvlášť závažný zločin vraždy podľa § 145 ods. 1, ods. 2 písm. c) Trestného zákona.

4. Sťažovateľ si uplatnil majetkovú škodu vo výške 196,25 eur a nemajetkovú (morálnu) škodu vo výške 50 000 eur. Majetková škoda pozostávala z hotových výdavkov súvisiacich s trestným činom páchatel'a (napr. zabezpečenie pohrebu, cestovné výdavky, poplatky za služby notára a pod.) a nemajetkovej ujmy, keďže mu činom páchatel'a bola spôsobená morálna ujma neoprávneným zásahom do súkromia a rodinného života stratou vlastnej matky.

5. Okresný súd rozhodol napadnutým rozsudkom o vine obžalovaného a uložil mu špecifikovaný trest odňatia slobody. Obžalovaného tiež zaviazal nahradiť poškodenému Mestskému úradu Moldava nad Bodvou škodu vo výške 314,27 eur a sťažovateľovi škodu vo výške 196,25 eur. Sťažovateľ bol so zvyškom nároku na náhradu škody odkázaný na civilný proces.

6. Sťažovateľ podal proti napadnutému rozsudku odvolanie z dôvodu porušenia procesných práv zaručených Trestným poriadkom [predovšetkým v zmysle § 2 ods. 14, 21, § 10 ods. 10, § 46 ods. 1 a 5, § 54 ods. 1, 2, § 240 ods. 1 písm. b) a ods. 2, § 247 ods. 2, § 256 ods. 2, § 257 ods. 6, § 271 ods. 1, § 274 ods. 2, § 287 ods. 1 Trestného poriadku]. O odvolaní sťažovateľa rozhodol krajský súd napadnutým uznesením tak, že ho zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľa

7. Sťažovateľ namieta porušenie označených práv podľa ústavy, listiny, dohovoru a charty napadnutým rozsudkom a napadnutým uznesením.

8. Sťažovateľ namieta, že okresný súd vykonal hlavné pojednávanie, na ktorom rozhodol napadnutým rozsudkom, bez toho, aby o termíne hlavného pojednávania upovedomil jeho splnomocnenkyňu. Týmto postupom porušil viaceré ustanovenia Trestného poriadku, keďže väčšinu svojich oprávnení poškodený realizuje priamo na hlavnom pojednávaní, čo mu v tomto prípade bolo znemožnené, keďže okresný súd splnomocnenkyňi nedoručil obžalobu a ani upovedomenie o konaní hlavného pojednávania.

9. Ak má poškodený splnomocnenca, tento má právo navrhovať vykonanie dôkazov, podávať žiadosti a opravné prostriedky a zúčastniť sa úkonov, na ktorých sa môže zúčastniť poškodený. Trestný poriadok výslovne uvádza, že rovnopis obžaloby sa mu doručuje a o hlavnom pojednávaní sa upovedomí splnomocnenec poškodeného, *„povinnosť súdu adresovať tieto úkony splnomocnenecovi nemožno nahradiť ich dorúčením poškodenému. Naopak, ten dôvodne očakáva, že to bude práve splnomocnenec, kto bude o týchto skutočnostiach vyrozumený a kto ho prípadne upovedomí o ďalšom postupe.“*. Postupom okresného súdu bolo sťažovateľovi znemožnené robiť návrhy na vykonanie a doplnenie dôkazov, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom. Bola mu znemožnená účasť na hlavnom pojednávaní na prednesenie záverečnej reči, na uplatnenie námietky zaujatosti a pod.

10. Konajúce súdy sa žiadnym spôsobom nezaoberali ním riadne a včas uplatneným nárokom na náhradu nemajetkovej ujmy. V tejto časti bol len odkázaný na civilné konanie bez toho, aby mal možnosť sa vyjadriť, predniesť návrhy a realizovať právo záverečnej reči.

11. Konajúce súdy nerešpektovali § 287 ods. 1 druhú vetu Trestného poriadku, podľa ktorého súd uloží obžalovanému vždy povinnosť nahradiť neuhradenú škodu, ak ide o náhradu morálnej škody spôsobenej úmyselným násilným trestným činom podľa osobitného zákona, ak škoda nebola dosiaľ uhradená. Konajúce súdy tak rezignovali na zákonnosť trestného procesu, na ochranu práv poškodeného, a tým aj na právo na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie.

12. Nemajetková ujma sa v peniazoch nahrádza vždy, ak došlo k závažnej ujme. Podľa sťažovateľa v prípade zavraždenia vlastnej matky sú tieto predpoklady splnené a nárok na finančnú satisfakciu nemajetkovej ujmy je dôvodný.

13. Z hľadiska európskej koncepcie odškodňovania je nadbytočné a zbytočne zaťažujúce, aby poškodený pri uplatnení náhrady škody absolvoval trestné konanie a následne aj civilné konanie. Takto dochádza k opakovanej konfrontácii so skutkom, s páchatelom, dochádza k obnovovaniu, oživovaniu traumy a v konečnom dôsledku k jej násobeniu. Sťažovateľ tvrdí,

že trestný súd by sa mal snažiť poskytnúť aspoň čiastočnú satisfakciu a mal by priznať poškodenému už v trestnom konaní odškodnenie nemajetkovej ujmy.

14. V prípade sťažovateľa došlo k násilnej smrti vlastnej matky, je teda nesporné, že následkom trestného činu páchatel'a bolo porušenie práva sťažovateľa na súkromie a rodinný život. Konajúce súdy nezabezpečili ochranu sťažovateľa po tom, čo došlo k tomuto zásahu do jeho súkromného a rodinného života tým, že mu neumožnili riadnym, zákonným postupom dosiahnuť morálnu a finančnú satisfakciu za tento zásah. Vnútroštátne právo, ako aj právo Európskej únie garantujú viacero práv poškodenému, ktoré zaručujú dosiahnutie spravodlivosti – možnosťou byť účastníkom trestného konania a garanciou viacerých procesných oprávnení, ako aj *„náhradu spôsobenej ujmy, vrátane peňažnej kompenzácie spôsobenej morálnej ujmy. V zmysle Smernice 2012/29/EÚ má byť takéto rozhodnutie včasné.“*

15. V predmetnej veci bol sťažovateľ *„de facto vylúčený z možnosti domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a to aj napriek tomu, že dodržal všetky zákonné predpoklady pre takýto postup“*, a okresný súd mu neumožnil byť *„prítomný na hlavnom pojednávaní a vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom“*, čím došlo k porušeniu základných práv podľa čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa čl. 36 ods. 1 a čl. 38 ods. 2 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Postupom okresného súdu bolo porušené aj jeho právo na rovné postavenie pre súdom, keďže na rozdiel od obžalovaného a prokurátora sa nemohol zúčastniť hlavného pojednávania, predkladať dôkazy a vyjadrovať sa k nim a realizovať ďalšie procesné práva, čím bolo porušené jeho základné právo podľa čl. 47 ods. 3 ústavy.

16. Krajský súd síce konštatoval, že došlo k závažnému porušeniu práv sťažovateľa, napriek tomu vo veci nevykonal nápravu, čím odmietol spravodlivosť. Krajský súd sa odvolaním zaoberal len formálne, keď sa v skutočnosti odmietol zaoberať sťažovateľom uplatneným nárokom na náhradu nemajetkovej ujmy. Týmto postupom porušil právo podľa čl. 13 dohovoru a podľa čl. 47 charty. Podľa sťažovateľa za *„účinný opravný prostriedok nemožno považovať také rozhodnutie súdu vyššej inštancie, ktoré síce konštatuje dôvodnosť odvolania a závažné porušenie práva Sťažovateľa, avšak zároveň nevykoná (ani čiastočne) nápravu.“*

17. Návrh na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia sťažovateľ odôvodňuje intenzitou zásahu do svojich práv podľa ústavy, listiny, dohovoru a charty. Sťažovateľ *„utrpel najzávažnejší možný zásah do rodinného života“*, štát pritom *„nedokázal primerane zabezpečiť ani reparáciu vzniknutej nemajetkovej ujmy.“* Konajúce súdy navyše popreli akékoľvek princípy spravodlivého konania a znemožnili mu uplatnenie Trestným poriadkom garantovaných práv. Spolu s uvedenými skutočnosťami konečný verdikt vo veci samej (mimoriadne zníženie trestu páchatel'ovi) v ňom vyvolal pocity rezignácie, bezmocnosti a frustrácie. Základným účelom trestného konania je zjednanie spravodlivosti, čo zahŕňa nielen rozhodnutie o treste pre páchatel'a, *„nemenej dôležité je dosiahnutie primeranej satisfakcie pre príbuzných zavraždenej obete...“*. Postup konajúcich súdov viedol k ďalšej traumatizácii sťažovateľa, ktorý musí zvažovať ďalší procesný postup. Z pohľadu sťažovateľa konanie okresného súdu, *„ktorý ho úplne odignoroval bolo zásadnejšie.“* Krajský súd *„neprávosť, nezákonnosť a nespravodlivosť nenapravil“*, preto by tiež mal byť zaviazaný na úhradu finančného zadosťučinenia, pritom mieru, rozsah a intenzitu zásahu považuje za nižšie.

18. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval a uznesením č. k. IV. ÚS 586/2021-19 zo 16. novembra ju v časti, ktorou namietal porušenie základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 2 ústavy, základných práv podľa čl. 10 ods. 2, čl. 36 ods. 1 a čl. 38 ods. 2 listiny, ako aj práv podľa čl. 6 ods. 1, čl. 8 ods. 1 a čl. 13 dohovoru a práva podľa čl. 47 charty napadnutým uznesením krajského súdu zo 4. augusta 2021 podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na ďalšie konanie. Vo zvyšnej časti ústavnú sťažnosť odmietol pre nedostatok právomoci na jej prerokovanie.

III.

Vyjadrenie krajského súdu a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie krajského súdu:

19. Krajský súd v podaní č. k. 1 SprV 774/2021 z 29. novembra 2021 poukázal na námietky v ústavnej sťažnosti a tiež na odôvodnenie napadnutého uznesenia.

20. Predsedníčka krajského súdu uviedla, že keďže rozsudok okresného súdu napadol len sťažovateľ ako poškodený prostredníctvom splnomocnenkyne a v ostatných výrokoch ostal rozsudok nedotknutý, vzhľadom na § 329 Trestného poriadku krajský súd ako odvolací súd je pri rozhodovaní obmedzený a nemôže vec vrátiť okresnému súdu na nové prejednanie a rozhodnutie len v časti týkajúcej sa výroku o náhrade škody a odstrániť tak sťažovateľom namietané procesné pochybenie. Ak odvolací súd nemôže sám rozhodnúť v predmetnej veci preto, lebo nárok sťažovateľa ako poškodeného na náhradu nemajetkovej ujmy (morálnej škody) nebol dostatočne skutkovo podložený, odkáže poškodeného na civilný proces. V predmetnej veci *„rozsiahlejšie dokazovanie iba o otázke náhrady škody by presahovalo rámec odvolacieho konania a jeho účel, a preto nie je žiaduce ho vykonávať na odvolacom súde.“*. Za daných okolností sťažovateľom namietané porušenie označených práv podľa ústavy, listiny, dohovoru a charty *„je dôvodné, ale vzhľadom na procesnú situáciu v tejto trestnej veci krajský súd nemohol vytýkané pochybenie prvostupňového súdu napraviť.“*.

III.2. Replika sťažovateľa:

21. Sťažovateľ vo svojej replike k vyjadreniu krajského súdu uviedol, že sám krajský súd priznal, že došlo k porušeniu ním označených práv. Z ústavnej sťažnosti je zrejmé, že došlo k porušeniu základných procesných pravidiel trestného konania s tým, že toto *„porušenie bolo extrémne, keďže bol v konaní pred súdom prvej inštancie ignorovaný.“*. V kontexte s argumentom krajského súdu, že toto pochybenie nemohol napraviť v odvolacom konaní, sťažovateľ poukázal predovšetkým na svoje právo na účinný opravný prostriedok. Akceptovanie argumentu krajského súdu by viedlo k tomu, že v podobných prípadoch pre stranu poškodeného v trestnom konaní neexistuje *„účinný opravný prostriedok a to aj napriek formálnej garancii množstva procesných záruk, predovšetkým rovnosti účastníkov konania a práva na spravodlivý proces, práva vyjadriť sa k prejednávanej veci a pod.“*. V materiálnom právnom štáte je potrebné vychádzať z ústavne konformného výkladu právnych noriem (čl. 152 ods. 4 ústavy). Aj krajský súd mal tak vykladať príslušné ustanovenia, aby sťažovateľ mohol nielen formálne podať opravný prostriedok,

ale aj efektívne, t. j. „dosiahnuť opravným prostriedkom sledovaný cieľ, čiže nápravu závažných procesných porušení v konaní pred súdom nižšej inštancie“, a to tak, aby došlo k realizácii princípu rovnosti strán.

22. Krajský súd bol povinný príslušné ustanovenie interpretovať s ohľadom na jeho účel, a nie len sa formalisticky držať jeho gramatického znenia. Krajský súd však v tomto prípade odmietol spravodlivosť a bez ohľadu na závažnosť porušenia práv sťažovateľa ako poškodeného v trestnom konaní neposkytol mu účinnú právnu ochranu, a tak porušil aj ďalšie ním označené práva procesné, ako aj hmotné. Možno konštatovať, že krajský súd zvolil „alibistický“ výklad príslušných právnych noriem. Porušenie procesných práv sťažovateľa okresným súdom takto bolo pripísané na ťarchu sťažovateľa v plnej miere. Postup krajského súdu núti sťažovateľa podstupovať ďalšie konania pred súdmi, čo vedie k jeho ďalšej traumatizácii.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

23. Podstata ústavnej sťažnosti spočíva v námietke sťažovateľa, že napadnutým uznesením krajského súdu boli porušené ním označené práva vzhľadom na to, že krajský súd nenapravil pochybenie okresného súdu, ktorý ho pri rozhodovaní o jeho nároku na hlavnom pojednávaní úplne odignoroval.

IV.1. Všeobecné ústavnoprávne východiská:

24. Poškodený, ktorý má v trestnom konaní právo uplatniť nárok na náhradu škody a tento nárok aj uplatnil, je procesnou stranou v tzv. adhéznom konaní (prebiehajúcim kontinuálne so súdnym konaním o vine), v ktorom sa rozhoduje o ním uplatnenom nároku na náhradu škody spôsobenej trestným činom. V intenciách uvedeného sa poškodený v trestnom konaní pred príslušným súdom môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva, ktorým je v tomto prípade uplatnený nárok na náhradu škody. Garancie poskytované čl. 6 ods. 1 dohovoru garantujúcim právo na spravodlivé súdne konanie a čl. 46 ods. 1 ústavy garantujúcim základné právo na súdnu ochranu sú teda v trestnom konaní vo vzťahu k poškodenému (uplatňujúcemu nárok na náhradu škody) limitované a poskytované len pre adhézne konanie týkajúce sa rozhodovania o nároku na náhradu škody spôsobenej trestným činom (III. ÚS 100/2010, I. ÚS 614/2013, IV. ÚS 258/2014, I. ÚS 409/2014, III. ÚS 17/2015).

25. Podstata základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu alebo iného orgánu verejnej moci nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu a inú právnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal

ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci (m. m. II. ÚS 153/2018).

26. Jedným z aspektov práva na spravodlivý proces, ktorý je chránený v čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, je okrem práva domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde (prístup k súdu) aj právo na určitú kvalitu súdneho konania, ktorej súčasťou je aj právo účastníka na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia. Právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia síce neznamená, že súd musí dať podrobnú odpoveď na každý argument účastníka konania, avšak z odôvodnenia rozhodnutia musia byť zrejmé všetky pre rozhodnutie podstatné skutočnosti objasňujúce skutkový a právny základ rozhodnutia.

27. Pri uplatňovaní právomoci podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu len vtedy, ak by ním vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 19/02, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05).

28. Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti uprednostňuje materiálne poňatie právneho štátu, ktoré spočíva okrem iného na interpretácii právnych predpisov z hľadiska ich účelu a zmyslu, pričom pri riešení (rozhodovaní) konkrétnych prípadov sa nesmie opomínať, že prijaté riešenie (rozhodnutie) musí byť akceptovateľné aj z hľadiska všeobecne ponímanej spravodlivosti (m. m. IV. ÚS 1/07, IV. ÚS 75/08, I. ÚS 57/07, I. ÚS 82/07, IV. ÚS 182/07). Základom interpretácie a aplikácie každej právnej normy v materiálnom právnom štáte je určenie účelu právnej úpravy, vymedzenie jej rozsahu a identifikácia jej obsahu (m. m. II. ÚS 171/05).

29. Ústavne konformný výklad je všeobecný súd povinný uplatňovať vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania a zároveň garantovať ich primeranú rovnováhu tak, aby bolo rozhodnutie v predmetnej veci akceptovateľné z hľadiska požiadaviek vyplývajúcich jednak z ústavy, ako aj medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ktorými je Slovenská republika viazaná (m. m. I. ÚS 465/2020).

30. Prípady, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva všeobecným súdom má za následok porušenie základných práv a slobôd, sú tie, v ktorých táto nesprávna aplikácia jednoduchého práva je spätá s konkurenciou jednotlivých noriem tohto práva, prípadne s konkurenciou rôznych interpretačných alternatív, v ktorých sa odráža kolízia ústavných princípov, a naostatok za také možno považovať aj prípady svojvoľnej aplikácie jednoduchého práva. Pojem svojvoľe možno interpretovať na prípady, keď orgán verejnej moci urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s právom na súdnu a inú právnu ochranu a princípom spravodlivosti, alebo ho urobí v inom než zákonom ustanovenom a v právnom myslení konsenzuálne akceptovanom význame či bez bližších nerozpoznateľných kritérií (I. ÚS 533/2016). O svojvoľi (arbitrárnosti) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu orgánom verejnej moci by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (III. ÚS 264/05, ZNaU 100/2005).

31. Ústavný súd už uviedol, že spravodlivosť je kritériom ukladajúcim každému orgánu verejnej moci (všeobecným súdom) ústavnú povinnosť hľadať také riešenie prejednávanej právnej veci, ktoré nebude možné vyhodnotiť ako nesúladne s princípom spravodlivosti a popierajúce zmysel a účel príslušných zákonných ustanovení (I. ÚS 26/2010). Ústavný súd považuje za samozrejmé a určujúce, že vždy je potrebné vychádzať z individuálnych, teda na konkrétnych zisteniach založených rozmerov každej veci orgánom verejnej moci (všeobecným súdom). Mnohé prípady a ich špecifické okolnosti môžu byť komplikované a netypické; to však nezabavuje orgán verejnej moci (všeobecný súd) povinnosti urobiť všetko pre nájdenie spravodlivého riešenia, akokoľvek sa to môže javiť zložité (I. ÚS 118/2013, m. m. I. ÚS 183/2019).

IV.2. K aplikovateľnosti čl. 47 charty:

32. Podľa čl. 51 ods. 1 charty sú ustanovenia charty určené členskými štátmi výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Európskej únie. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie sa základné práva zaručené v právnom poriadku Európskej únie uplatnia vo všetkých situáciách, ktoré upravuje právo Európskej únie, avšak nie mimo týchto situácií. Pokiaľ teda určitá právna situácia nepatrí do pôsobnosti práva Európskej únie, nemôžu sa na akty členských štátov vzťahovať ani ustanovenia charty (porov. napr. rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 30. 6. 2016 vo veci C-205/2015, Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Brașov proti Vasilemu Tomovi, Biroul Executorului Judecătoresc Horațiu-Vasile Cruduleci, body 23 a 24, ECLI:EU:C:2016:499, pozri aj II. ÚS 45/2017).

33. Vychádzajúc z predmetu napadnutého konania (odškodňovanie obetí trestných činov), ústavný súd dospel k záveru, že v prerokúvanej veci (vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecným súdom) dochádza (aj) k aplikácii práva Európskej únie predovšetkým v oblasti ochrany obetí trestných činov (porovnaj smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, a smernicu Rady 2004/80/ES z 29. apríla 2004 o náhradách obetiam trestnej činnosti).

34. Na tomto základe ústavný súd konštatuje, že v konkrétnych okolnostiach veci sa aplikuje čl. 47 charty.

IV.3. K námietkam sťažovateľa:

35. O odvolaní sťažovateľa rozhodol krajský súd napadnutým uznesením tak, že ho zamietol. Po preskúmaní trestného spisu krajský súd dospel k záveru, že „došlo k vážnemu procesnému pochybeniu a to k nerešpektovaniu práv poškodeného súdom prvého stupňa“. Poukázal na to, že okresný súd neupovedomil splnomocnenkyňu sťažovateľa o hlavnom pojednávaní. Z trestného spisu zistil, že sťažovateľ udelil plnomocenstvo splnomocnenkyňi pred podaním obžaloby 3. novembra 2020, t. j. ešte v prípravnom konaní. Okresný súd túto skutočnosť prehliadol a splnomocnenkyňu sťažovateľa o termíne hlavného pojednávania neupovedomil.

36. Krajský súd poukázal na to, že na hlavnom pojednávaní 30. marca 2021 okresný súd prijal vyhlásenie o vine obžalovaného a vyhlásil, že dokazovanie v rozsahu, v akom obžalovaný priznal vinu, nevykoná, vykoná len dôkazy týkajúce sa výroku o výške trestu a škody. K výroku o výške škody okresný súd prečítal výpoveď sťažovateľa a priznal mu uplatnenú majetkovú škodu.

37. K uplatnenému nároku na náhradu nemajetkovej ujmy sťažovateľom krajský súd uviedol, že došlo „*k vážnemu procesnému pochybeniu okresného súdu pri rešpektovaní uplatňovania práv poškodeného [REDAKOVANÉ]. Je nesporné, že smrť blízkej osoby predstavuje najväčšiu citovú ujmu.*“.

38. Krajský súd neakceptoval návrh prokurátora na zrušenie celej trestnej veci a jej vrátenie okresnému súdu, poukázal pritom na § 329 Trestného poriadku, podľa ktorého ak zruší odvolací súd napadnutý rozsudok len vo výroku o náhrade škody a ak nerozhodne sám vo veci rozsudkom, odkáže poškodeného na civilný proces, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.

39. Podľa krajského súdu pochybenie okresného súdu pri danom procesnom stave (právoplatné rozhodnutie o vine a treste a odkázanie sťažovateľa so zvyškom nároku na náhradu škody na civilné konanie) nemohol napraviť, „*lebo by bolo potrebné vykonať rozsiahle dokazovanie na priznanie nemajetkovej škody poškodenému [REDAKOVANÉ], ktoré by presiahlo výrazne rámec trestného konania.*“.

40. Krajský súd poukázal na § 12 ods. 2 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 274/2017 Z. z.“), podľa ktorého ak bola trestným činom spôsobená smrť, obeť násilného trestného činu má nárok na vyplatenie odškodnenia za spôsobenú nemajetkovú ujmu vo výške 25-násobku sumy mesačnej minimálnej mzdy platnej na obdobie kalendárneho roka, v ktorom došlo k spáchaniu trestného činu. Minimálna mzda v roku 2020 bola vo výške 580 eur, teda podľa zákona č. 274/2017 Z. z. by nemajetková ujma predstavovala sumu 14 500 eur. Z uvedeného by bolo možné analogicky postupovať pri priznaní nemajetkovej ujmy sťažovateľovi, ale „*pre priznanie tejto nemajetkovej ujmy by bolo potrebné vykonať dokazovanie tak ako sa to bližšie uvádza aj v komentári zákona č. 274/2017 Z. z. (listiny preukazujúce príbuzenský pomer, okruh priamych príbuzných, dedičské osvedčenie a podobne. Odsúdený [REDAKOVANÉ] na verejnom zasadnutí odvolacieho súdu poukazoval na to, že poškodený uplatňuje nehoráznú sumu, keď 10 rokov neudržiaval žiadny kontakt s matkou.*“.

41. Vychádzajúc z odôvodnenia napadnutého uznesenia, krajský súd odôvodnil zamietnutie odvolania sťažovateľa (a nerozhodnutie o nároku sťažovateľa na nemajetkovú ujmu) potrebou vykonať „*rozsiahle dokazovanie*“, ktoré by presiahlo „*výrazne*“ rámec trestného konania. Následne v kontexte § 12 ods. 2 zákona č. 274/2017 Z. z. (z ktorého tiež odvodzoval potrebu vykonať dokazovanie o nároku poškodeného) odkázal napríklad na dôkazy, ktoré by bolo potrebné v predmetnej veci vykonať (dôkazy preukazujúce príbuzenský pomer a priamych príbuzných, dedičské osvedčenie a pod.). Ústavný súd predmetné odôvodnenie považuje za protirečivé a nedostatočné. Ústavný súd konštatuje, že krajský súd presvedčivo neodôvodnil svoj právny záver o tom, že pre rozhodnutie o nároku na nemajetkovú ujmu je potrebné vykonať rozsiahle dokazovanie výrazne presahujúce rámec trestného konania. V prvom rade možno konštatovať, že dôkazy, na ktoré ako na príklad odkázal, je potrebné považovať za dostupné a v zásade ľahko vykonateľné dôkazy – smerujúce k preukázaniu príbuzenského pomeru a zistenia priamych príbuzných. Dokazovanie v uvedenom rozsahu (preukázanie príbuzenského pomeru a okruhu priamych príbuzných) nemožno považovať za rozsiahle dokazovanie výrazne presahujúce rámec trestného konania. Potrebu ďalšieho dokazovania možno implicitne odvodiť z odkazu krajského súdu na vyjadrenie obžalovaného, ktorý namietol rozsah uplatnenej nemajetkovej ujmy vzhľadom

na to, že sťažovateľ 10 rokov neudržiaval žiadny kontakt s matkou. Krajský súd svoj právny názor nijako ďalej neodôvodnil, napr. uvedením ďalších rozhodujúcich skutočností, ktoré by bolo potrebné preukázať na účely rozhodnutia o nároku poškodeného (napr. preukázanie charakteru a intenzity vzťahu sťažovateľa k zomrelej matke) a ktoré by odôvodňovali záver o potrebe rozsiahleho dokazovania výrazne presahujúceho rámec trestného konania. Ani z odkazu na stanovisko obžalovaného k uplatnenému nároku na nemajetkovú ujmu nemožno odvodiť dostatočne zrozumiteľne potrebu rozsiahleho dokazovania výrazne presahujúceho rámec trestného konania, keďže aspoň základný charakter vzťahu sťažovateľa k zomrelej matke a jeho intenzitu by bolo možné preukázať výsluchom obžalovaného, sťažovateľa a pod. Opäť možno konštatovať, že ani takéto dokazovanie sa nejaví ako komplikované, rozsiahle, resp. také, ktoré by výrazne presahovalo rámec trestného konania. Príslušné ustanovenia Trestného poriadku predpokladajú určitý rozsah dokazovania v adhéznom konaní (na účely rozhodnutia o nároku poškodeného), t. j. potreba dokazovania v určitom rozsahu nemôže automaticky viesť k odkázaniu poškodeného na civilné konanie. V neposlednom rade je potrebné uviesť, že charakter porušenia práv sťažovateľa okresným súdom kladie na krajský súd ako odvolací súd imperatív v maximálnej možnej miere napraviť alebo aspoň zmierniť dôsledky takého porušenia práv poškodeného v odvolacom konaní. Krajský súd na takýto postup rezignoval, neberúc zároveň do úvahy § 287 ods. 1 druhú vetu Trestného poriadku.

42. Vzhľadom na neodôvodnenosť právneho záveru týkajúceho sa (rozsahu) dokazovania a nerozhodnutia o nároku sťažovateľa na náhradu nemajetkovej ujmy, došlo aj k porušeniu práva sťažovateľa rozhodnúť o jeho veci verejne a v jeho prítomnosti, keďže krajský súd v napadnutom uznesení v konečnom dôsledku ústavne súladne neodôvodnil nemožnosť vykonať príslušné dokazovanie o nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v prítomnosti sťažovateľa.

43. Vzhľadom na uvedené je potrebné napadnuté uznesenie o zamietnutí odvolania sťažovateľa (a nepriamo rozhodnutí o nároku sťažovateľa na priznanie nemajetkovej ujmy) považovať za zjavne neodôvodnené a arbitrárne, a tak za ústavne neakceptovateľné. Možno konštatovať, že napadnuté uznesenie je výsledkom formalistickej aplikácie príslušných ustanovení Trestného poriadku (osobitne § 322 ods. 3 Trestného poriadku v spojení s § 288 ods. 2 Trestného poriadku), ktoré len mechanicky a nepreskúmateľne odkazuje na naplnenie hypotézy právnej normy, ktorá je predpokladom pre odkázanie poškodeného s uplatneným nárokom na osobitné konanie.

44. Na podklade uvedených skutočností ústavný súd dospel k záveru, že krajský súd napadnutým uznesením porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, základné právo sťažovateľa na verejné prerokovanie jeho veci v jeho prítomnosti podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a právo na spravodlivý proces podľa čl. 47 charty, preto ústavný súd rozhodol v súlade s čl. 127 ods. 2 prvou vetou ústavy a § 133 ods. 1 zákona o ústavnom súde tak, ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto nálezu.

45. Vzhľadom na záver o porušení vymedzených práv sťažovateľa napadnutým uznesením ústavný súd napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil krajskému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu). Krajský súd po vrátení veci bude podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť, pričom v tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu.

46. V súvislosti s namietaným porušením čl. 13 dohovoru ústavný súd poukazuje na svoju doterajšiu judikatúru, podľa ktorej z čl. 13 dohovoru vyplýva pre fyzické osoby a právnické osoby procesné právo akcesorickej povahy mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom v prípade porušenia ostatných ľudských práv chránených dohovorom (III. ÚS 38/05, II. ÚS 99/2011, III. ÚS 759/2017). Sťažovateľ mal k dispozícii účinný prostriedok nápravy, ktorý aj využil – podanie odvolania. Krajský súd sa odvolaním sťažovateľa zaoberal a o ňom napadnutým uznesením rozhodol. Skutočnosť, že špecifikované právne názory krajského súdu v napadnutom uznesení ústavný súd považoval za ústavne neakceptovateľné, nemôže viesť k automatickému záveru o porušení práva podľa čl. 13 dohovoru a čl. 47 charty (v časti garantujúcej právo na účinný prostriedok nápravy). Ústavný súd preto v tejto časti ústavnej sťažnosti sťažovateľa nevyhovel (bod 4 výroku nálezu).

47. Vo vzťahu k sťažovateľom namietanému porušeniu jeho základného práva na rovnosť účastníkov podľa čl. 47 ods. 3 ústavy ústavný súd už uviedol, že postavenie poškodeného nie je v trestnom konaní rovnocenné s postavením a právami, ktorými disponuje obvinený, resp. obžalovaný (I. ÚS 614/2013). Z tohto hľadiska nemožno uvažovať o porušení tohto práva na tom základe, že sťažovateľ nemal možnosť vyjadriť sa k hlavnému predmetu konania (rozhodovaniu o vine a treste), napr. uplatnením svojich procesných práv na hlavnom pojednávaní. Ústavný súd tiež uviedol, že náležité preskúmanie podozrenia zo spáchania trestného činu, teda vecne správne rozhodnutie o otázke viny a spravodlivé potrestanie páchatelia nepredstavuje právo poškodeného, ale je oprávnením a povinnosťou štátu, ktorý zabezpečuje ochranu práv a oprávnených záujmov fyzických osôb a právnických osôb, záujmov spoločnosti a ústavného zriadenia Slovenskej republiky, ktorou napĺňa účel trestného práva (III. ÚS 100/2010). Pokiaľ ide o rozhodovanie o odvolaní sťažovateľa (vo vzťahu k nároku na náhradu nemajetkovej ujmy), postup krajského súdu spočíval v úplnom vylúčení uvedenej otázky z rozhodovania v odvolacom konaní, nešlo teda o zvýhodnenie obžalovaného na úkor sťažovateľa pri uplatňovaní procesných práv v rámci adhézneho konania, preto ani z tohto pohľadu nemožno uvažovať o porušení základného práva podľa čl. 47 ods. 3 ústavy napadnutým uznesením krajského súdu. Ústavný súd preto v tejto časti ústavnej sťažnosti sťažovateľa nevyhovel (bod 4 výroku nálezu).

48. Vo vzťahu k namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a podľa čl. 10 ods. 2 listiny, ako aj práva podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru sa ústavný súd riadil princípom minimalizácie svojich zásahov do právomoci všeobecných súdov, ktorých rozhodnutia sú v konaní o sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy preskúmané (IV. ÚS 303/04, IV. ÚS 64/2010, IV. ÚS 100/2014, I. ÚS 183/2019), ktorý vyplýva z jeho subsidiárneho postavenia pri ochrane základných práv a slobôd. Vychádzal pritom v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (napr. II. ÚS 182/06, IV. ÚS 311/08) z toho, že v nadväznosti na vyslovenie porušenia základných práv sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa čl. 36 ods. 1 a čl. 38 ods. 2 listiny, práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako aj základného práva podľa čl. 47 charty napadnutým uznesením krajského súdu zo 4. augusta 2021 a zrušením napadnutého uznesenia sa otvára priestor na to, aby sa krajský súd v ďalšom postupe a rozhodnutí sám vysporiadal s ochranou uvedených (hmotných) práv. Ústavný súd preto v tejto časti ústavnej sťažnosti sťažovateľa nevyhovel, uprednostňujúc právomoc krajského súdu na ochranu subjektívnych práv účastníkov konania pred ich ochranou v konaní pred ústavným súdom (bod 4 výroku nálezu).

V.

Primerané finančné zadosťučinenie

49. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

50. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal.

51. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. IV. ÚS 210/04, I. ÚS 164/2018).

52. Prihliadajúc na petit ústavnej sťažnosti, ústavný súd konštatuje, že sťažovateľ si vo vzťahu ku krajskému súdu uplatnil primerané finančné zadosťučinenie v sume 4 000 eur, ktoré odôvodnil skutočnosťami bližšie uvedenými v bode 17 tohto nálezu.

53. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj Európsky súd pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

54. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, ústavný súd považoval za dostatočnú satisfakciu pre sťažovateľa vyslovenie porušenia označených práv podľa ústavy, listiny, dohovoru a charty a zrušenie napadnutého uznesenia krajského súdu. Zrušením napadnutého uznesenia sa otvára možnosť, aby krajský súd posúdil opodstatnenosť nároku sťažovateľa na náhradu nemajetkovej ujmy. Vzhľadom na uvedené ústavný súd ústavnej sťažnosti v tejto časti nevyhovел (bod 4 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

55. Ústavný súd priznal sťažovateľovi (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 384,08 eur.

56. Návrh na priznanie trov právneho zastúpenia ústavný súd posudzoval podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Sťažovateľovi priznal trovy právneho zastúpenia za 2 úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, písomné podanie ústavnej sťažnosti) podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky. Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2021 v sume 181,17 eur (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky), tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2021 v sume 10,87 eur (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky), čo spolu predstavuje sumu 384,08 eur (bod 3 výroku tohto nálezu). Vzhľadom na to, že replika sťažovateľa

neobsahovala žiadnu novú argumentáciu, ústavný súd náhradu trov konania za tento úkon sťažovateľovi nepriznal (bod 4 výroku tohto nálezu).

57. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je krajský súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 1. februára 2022

Ladislav Duditš
predseda senátu